

RACZYĆ (8391) *vb impf i może pf*

impf w znaczu. 1. i 3., w znaczu. 2. niektóre użycia mogą być interpretowane jako pf.

W inf -a- (1) HistRzym, -a- (1) GórnDworz; w formach imp: -a- (1435), -a- (29); -a- BielKron (2), KwiatOpis (2), CzechEpPORz, KmitaSpit; -a- : -a- BierEz (1:4), KrowObr (18:4), HistRzym (8:1), RejPos (126:2), MWilkHist (3:1), ArtKanc (224:6), GrabowSet (48:1), SiebRozmyśl (33:4); w pozostałych formach: -a- (5233), -a- (58); -a- : -a- BierEz (5:3), OpecŻyw (48:6), ForCnR (7:1), MurzHist (10:6), MurzNT (3:2), MurzNTSekl (1:1), KrowObr (27:1), RejZwierz (7:1), BibRadz (29:2), BielKron (58:4), Prot (2:1), RejPos (2492:18), BiałKat (37:1), SkarJedn (26:3), SkarŻyw (57:3), ReszHoz (1:2), KochFrag (2:1), LatHar (167:1), CzahTr (21:1).

inf raczyć (2). ◇ praes 1 sg rączę (2). ◇ 2 sg rączysz (359). ◇ 3 sg raczy (1770). ◇ 1 pl rączymy (2). ◇ 2 pl rączycie (22). ◇ 3 pl rączą (16). ◇ praet 1 sg m -m rączyl (2). ◇ 2 sg m rączyleś, -eś, -ś rączyl (419), -ś rącz(e)ł ActReg (3). f -ś rączyla (1). ◇ 3 sg m rączyl (2517), rącz(e)ł (26), jest rączyl (5), rączyl jest (2); rącz(e)ł ZapKościar (4), PaprUp (5); rączyl : rącz(e)ł: jest rączyl: rączyl jest LibLeg (79:1:4:1), ConPiotr (1:1), KrowObr (19:-:-:1), RejAp (113:-:1), KarnNap (7:1), ActReg (7:14). f rączyla (15). n rączyło (7). ◇ 1 pl m pers -smy rączyli (1). ◇ 2 pl m pers rączyliście, -ście rączyli (17), -ście rącz(e)li (1) ActReg. ◇ 3 pl m pers rączyli (12). subst rączyły (2). ◇ plusq 2 sg m -ś był rączyl (10). ◇ 3 sg m był rączyl (83), rączyl był (10); rączyl był ZapWar; był rączyl : rączyl był LibLeg (4:5), RejWiz (2:1), RejPos (60:3). ◇ fut 1 sg m będę rączyl (1). ◇ 2 sg m będziesz rączyl (89), będziesz rącz(e)ł (8); będziesz rączyl : będziesz rącz(e)ł ActReg (2:8). f będziesz rączyla (3) March¹, HistAlHUng, GrabowSet, będziesz raczyć (1) RejJóz. ◇ 3 sg m będzie rączyl (220), będzie rącz(e)ł (1), raczyć będzie (1) HistRzym; będzie rączyl : będzie rącz(e)ł LibLeg (53:1). f będzie rączyla (2), będzie rącz(e)ła (1) LibLeg (2:1). n będzie rączyło (1) RejPos, będzie raczyć (1) RejJóz. ◇ 2 pl m pers będziecie raczyć (4) RejKup, Diar, DiarDop (2), będziecie rączyli (3) Mącz, BiałKaz (2), będziecie rącz(e)li (1) PaprUp. ◇ 3 pl m pers będą rączyli (1) MycPrz, będą raczyć (1) Diar. ◇ imp 2 sg racz (1695), raczy (247); raczy ForCnR (2), PatKaz I, PatKaz II (5), FalZioł, GlabGad, WróbŻołtGlab, SkarŻywBog, CzechEpPORz, KochFr (2); racz : raczy LibLeg (13:2), BierRaj (7:4), PowUrb (3:3), BierEz (5:5), OpecŻyw (47:35), TarDuch (5:5), WróbŻołt (43:85), RejPs (176:14), RejJóz (9:3), RejKup (16:4), LubPs (245:1), SeklPieś (1:2), RejWiz (5:1), RejFig (2:1), BielKron (4:2), RejPos (128:15), RejZwierz (8:3), ArtKanc (206:24), SiebRozmyśl (17:20); ~ racz (1312), rącz (18), r(a)cz (365); rącz KwiatOpis (2), KmitaSpit (1); racz : rącz KrowObr (18:4), RejPos (126:2), MWilkHist (3:1), ArtKanc (200:6), GrabowSet (48:1), SiebRozmyśl (16:1); ~ raczy (103), rączy (9), r(a)czy (131); rączy BierEz (3), BielKron (2), CzechEpPORz; raczy : rączy SiebRozmyśl (17:3). ◇ 3 sg niech rączy (7). ◇ 2 pl raczcie (35); -a- (21), -(a)- (14). ◇ 3 pl niech rączą (1). ◇ con 2 sg m byś rączyl (154), by rączyl (35), byś rącz(e)ł (10), -eś by rączyl (1), by rączyleś (1); by rączyl BierRaj (2), OpecŻyw (2), ForCnR, TarDuch, WróbŻołt (3); byś rączyl: by rączyl : byś rącz(e)ł : -eś by rączyl : by rączyleś RejPs (6:22:-:1), SeklKat (2:1), KrowObr (4:-:-:-:1), OrzList (3:1), SkarJedn (1:1), ActReg (7:-:10), LatHar (40:1). f byś rączyla (3). ◇ 3 sg m rączylby, by rączyl (468), by rącz(e)ł (17), dąjże rączyl (1); by rącz(e)ł ZapKościar (3), PaprUp; by rączyl: by rącz(e)ł : dąjże rączyl LibLeg (67:4), RejJóz (1:-:1), ActReg (1:9). f by rączyla (8). ◇ 1 pl m pers bysmy rączyli (2), by rączylismy (1) SarnStat (2:1). ◇ 2 pl m pers rączylibyście, byście rączyli (23), byście rącz(e)li

(2), by rączyli (1); byście rącz(e)li *ActReg*; byście rączyli : byście rącz(e)li : by rączyli *ZapWar* (1:--:1), *Diar* (5:1). ◇ 3 pl m pers by rączyli (22). ◇ *con praet* 2 sg m byś był rączył (1). ◇ 3 sg m by był rączył (8). ◇ *impers praet* rącz(o)no (2). ◇ *part praes act* rącząc (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (pięć z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Chcieć; velle Vulg, Cn* (262) : *ForCnR* D2; (*nagł*) Do prziiaciela. (–) Iż tedy ná mym zdaniu ty przełtác nieraczyłz/ Przełtánę ia ná twoim: owa lię obaczyłz. *KochFr* 75.

raczyć czego po kim (1): Przeto nas Doktor pogáńłki S: Páweł przełtrzęga mówiąc/ Nie záfmucaycie Duchá Božého: [...] gniew/ zápálczywość/ wołanie/ bluźnienie/ niech precz będzie od was: gdyż tego Pan po tobie raczy. *BiałKat* 51.

Frazy: »będziecieli raczyć« (1): [*Gardyjan mówi do zebranych:*] Iełly łta łprawa przidziecie Iłcie włgardzeni łtaniecie. Ale będziecieli raczyć Mozecie łtego obaczyć. Ktorego teras pozowá By przeg [*lege: przed*] panem łtanał głowá. *RejKup* d3v.

»będzieli (to) (Pan) (Bog) raczył; jeśli Pan Bog będzie raczył (*a. raczy*); iżby Bog nie raczył« = *Deo bene volente, si diis placet, si Deus volet Cn* (4;2;1); *SeklKat* S3v; (Ták mowicie) miałto tego cobyście mieli mowić: Będzieli Pan raczył [*Si Dominus voluerit*]/ ábo/ Dali nam Bog zdrowie/ vczynimy to ábo owo. *Leop Iac* 4/15; *BielKron* 414v; może łye potym około tego y to/ y co drugiego nápiłác/ iełli Pan Bóg będzie raczył. *GrzepGeom* N3; A iákoż łie thu nie ma obaczyć počciwy człowiek s ták łprołnych przypadkow/ łyłząc o nich/ człowieká tákiego plugáwego/ y s ták łtráłznych dekretow Páńłkich/ chyba iżby Bog nie raczył/ á práwie gwałtem záłlepił oczy iego. *RejZwierc* 63; włzákze wždy/ mogą łie nie ktorzy miedzy nimi zołobná náleść/ ktorzy ták łprołnymi nie będą/ y ktorzy też będzieli to Pan bog raczył/ będą mogli być przez nas/ ábo pozyłkáni/ ábo [...] *CzechRozm* 102v; *PaprPan* Ee4.

»jako raczysz mieć« (1): á niechay lię záwłże łtanie/ iáko ty łam raczyłz mieć/ wola twa łwięta Pánie. *ArtKanc* M14v.

»jeśli(że) raczysz (*a. raczy*)« (3): Czo wyęcz łherzey tu obaczys Toć ielt wolno iełly raczys. *RejKup* b4v; *Diar* 89; Ale záprawdę/ iákobych tego káždemu życzył áby łepiey vmiał y rozumiał/ tákze mu też dopułzczam łzáczowác/ iełli raczy/ iáko mu łie zda. *RejZwierc* A2v.

Zwroty: »mieć raczyć« = *chcieć, aby było* (6): YÁko rozmáitość ięzykow łwiátu Pan Bog raczył rozdáć ná zyemi/ ták też y rozmáitość ołob żywych ná nim mieć raczył *BielKron* 8; ále w łpráwach łłow/ woley/ á połtánowienia łwoiego łwiętego [*Pan*]/ nikogo nie chciał mieć głowá iedno łámę łwięta głowę łwoię (*marg*) Pan nád vłtáwámi łwemi odmieniáczá mieć nie raczył. (–) *RejPos* 317v, 129v; *RejZwierc* 259; (*nagł*) Wáńkowie á Chodorowłcy. (–) NIE łyčháłełli o nich przędzychno dołwiáđłzyłz/ A włzytko to w nich naydzyełz co iedno mieć raczyłz *PaprPan* D3v; *ActReg* 173.

»raczyć mieć« [*kogo, co z określeniem dalszym*] = *chcieć, aby ktoś, coś był(o) kimś, jakimś, w jakiejś sytuacji itp. [szyk zmienny]* (12): *PatKaz II* 22; Iezu ktorys Heroda y Piłata raczył mieć przijacioły. łmiłuj# łie nad nami. *TarDuch* C3v, B5; I prosili [*posłowie*], aby jej [*ustawy panów radnych*] Krol za uchwaloną mieć u siebie nie raczył *Diar* 7; *BibRadz* *2v; Pan Bog wiernych łwych/ dla dołwiádczenia łtałości ich/ [...] nigdy bes pokuły á bez przełłáđowánia mieć nie raczy. *RejPos* 281v, 57v, 281; *KwiatOpis* A2v; Siemikowłki zásię prołł/ áby [*Gamrat*] raczył nań ták wzgląd mieć/ iáko ná łługe

iuż fwego *KochAp* 7; *LatHar* 156; A przytym proźę, aby W.M. tę pracą moię zálęconą mieć raczył, y innym ią zálęcał, y w obronie fwoiéy miał. *SarnStat* 228.

»raczyć mieć, (a)by« = *chcieć, aby* [szyk zmienny] (3): Ale iż tak pan bog raczył mieć aby ona ktorey to miało być flufznie przywłażczono [tj. żona Piotra Kmity] żelzła z tego świata. [...] Przeto zdała mi lie rzecz flufzna czo oney miało by to przypifać ku czći walzey PM. y owłzem ku czći walzey małżonki. *WróbŻoltGlab* A3; *MurzHist* Ev; Ale tak Pan raczył mieć/ by tam nic nie ftało/ A wedle fwey náтуры/ by lie obracało. *RejWiz* 148v.

Szereg: »raczyć a chcieć« (1): Abowiem byś ty łam raczył á odemnye brác chcyał/ Ofiary ty ktorebych ya ku twoyey chwale dał/ Ale ia wiem iż lie ty w tym nigdy nie rofkochafz *LubPs* N4v.

Przen (3) :

Zwrot: »raczyć mieć« [szyk zmienny] (2): [Józef odpowiada Zefirze:] Iefzczeń nieprawie niefzczęfny kogo krzywda trapi Ale to fnadz niefzczęfniyfzy kto lie na nię kwapi [...] Ale gdyż tak me niefzczęfcie po mnię raczyło mieć Wzdy iednak mię w fwoiey iufze a tobie w fwey vmrzeć *RejJóz* H7v, P8v.

a) *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy [z elipsą bezokolicznika]* (1) : On [Fiedur] iákoby lie w tym był nie obaczył/ Vpomniał kfiędzáf/ żeby náząd raczył. *KochSz* B2v.

a. *Z elipsą bezokolicznika w połączeniu z zaimkiem względnym pełni funkcję określnika do zdania nadrzędnego* (222) : O naś mily ftworzycielu/ długo morzyles cialo tve niewinné/ tzo ráczyłś fprawiemy milóci twé ku pořileniu. *OpecŻyw* 38; *RejJóz* H6v, N7; [Pan Bóg] Kogo ráczij może zbawicz *RejKup* r5, e7, i2v, i8, k2, t5v (10); *MurzHist* F3v [2 r.]; ma się JKM sam osobą swą obrocić, z jakim będzie raczył nawięczsem pocztym ludzi *Diar* 81, 46; Pan kiedy kogo chce y do piekła wpráwi/ A kogo też raczy wnet ftám tąd wybáwi. *LubPs* hh2v, hh2v; *RejWiz* 120, 125v, 126, Cc3; *Leop Ps* 145 arg; Ruřzże iedno czym raczyłz/ Woiewody tego. *RejZwierz* 53; *BielKron* 295; *RejAp* 52v; [białęglowy mogą] dáć zdrowie/ ábo chorobę: fmierć ábo żywot/ temu komu raczą. *Górndworz* Dd2v, Q8v; *HistRzym* 104; tedyć mógł [Pan] y w cieľe/ y w czym raczył/ záwždy okázowáf the błogořłáwionáf á nigdy nierozdzielná wielmożność Bořtwáf fwoiego. *RejPos* 149, 163, 221v, 267v, 276v; A ty iuż ziemřkie krotkie márne krotofile/ Odday ie komu raczyłz kto ich řzuka mile *RejZwierc* 271; Wierę obiád z wieczęraf iuż iedz z nim kto raczy/ Bo přętko káfzáf krzywde nářz Máxim obaczy. *PaprPan* H2; *ZapKóścier* 1585/58; *WerGořc* 251; *PaprUp* K2v; *LatHar* 143; Acz Pan Chriřtus ma ieden křřtałt/ cíeleřney ofobie iego przyrodzony: wřzákże przez wřzechmocność řwáf może przyiáf křřtałt iáki raczy *WujNT* 186; *SarnStat* 39.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tak (1); iż (1), zaimek względny (1)] (2): *RejWiz* 178; [mamka o Zefirze:] Co mamy/ tego niechce: czego niémáf/ raczy *GořCast* 23.

Frazy: »co raczy(sz)« (2): Obsequor, Yeřtem pořłufznym/ řlucham/ Yeřtem powolny. [...] Obsequi animo suo, Co duřzkáf raczy czynić/ pániczkowáf/ bieřiad á towarzýřtwáf pářzić. *Mqcz* 385d; Hnet lie chłopiec porwie/ idzie do páná/ y pyta/ czo w.m. raczyłz. *Górndworz* S8v.

»co (Pan) Bog raczy« (2): A z temi nieboraki/ iuż czo pan bog raczy Niechay lie z řnimi dzieie *RejJóz* M7; *Prot* Ev.

»gdy Pan (a. Bog, a. Pan Bog) raczy (a. będzie raczył)« (12): *RejŁas w.* 36; Gdy Bog raczy y włos z głowy nie řpadnie *RejJóz* I6 marg; *HistAl* M4; Prořno plákáf prořno też nářzekáf/ Gdy bog raczy

musi każdy łtęć *BielKom* D4v; *LubPs* M3v marg, R4 marg; A wżakoż gdy Pan raczy/ tedy też to bywa/ Iż nie iedną Infulą czáfem w morzu pływá. *RejWiz* 146, 178; *RejPos* 257v marg, 283v marg; Gdy pan Bog ratzy może złe łerce odmienić *WierKróc* B2; *PudłFr* 27.

»gdzie (by) Pan (Bog) raczy(ł)« (3): Otoż iuż niechay idzye tám gdzye Pan Bog raczy *LubPs* gg; *BibRadz* I 183d marg; płącąc kazáła rycerzowi áby ono dziećię po morzu puścił/ áby tám pływęło gdzie by Pan Bog raczył. *HistRzym* 32.

»jak(o) raczy(sz) (a. raczą itp.)« (53): [*Zefira do Józefa*:] Ze wżąd o mnie rady mało [...] A iuż mię rządź iako raczył *RejJóz* D8, D, D7v, F8v, P4, P8v; (*nagł*) Michal Pořła Stawy (-) Owoż gotow Pořel Panie Iako raczys tak łię łtanie. *RejKup* b6v, Gv, o3v, z2, dd2, dd8v; *LubPs* dd5v; *SeklPieř* 20; Y iákie chce [*chłop*] tákie ma záfwdy towarzýřtwo/ A po myřli mu łie zda iáko raczy wżyřtko. *RejWiz* 73v, 138v; Pan dał Pan záfie odiął/ iáko raczy tak mię řpráwuie/ báfđ pochwalono iego imię ná wieki. *BielKron* 27v; *Prot* Cv; ia mrimam iż káfdemu wolno/ nořić łie/ iáko raczy *Górndworz* L6v; *RejPos* 50, 162v, 198v, 313v, 331; A ná ten czás gdy mną tak [*Pan Bóg*] iáko chce řzáfuię/ Niechayřec iáko raczy drogi me řpráwuie. *HistLan* F5v, F6 [2 r.]; A tu pářz iáki to ieřł wdzięczny wiek á przyiemne czáfy człowieká łtáfecznego á poćciwego v Pána tego/ ktory niebem y ziemią iáko raczy ná wżyřtkim włada. *RejZwierc* 124v, A2v [2 r.], 57v, 141v, 174, 201 (9); *WujJud* 100v, 249; *BudBib* c3v; *KochPieř* 20; (*nagł*) Do Mikołáiá. (-) BA gnieway łye iák raczył: ia inák nie vmięm Powiádać *PudłFr* 64; lecz ma złořć/ y z grzechem pořłotá/ Niech pořłę odnoři tu/ z pomřtą karánie/ Kiedyć łię řpodořa/ y iák raczył Pánie. *GrabowSet* N, Q4; *LatHar* 143, 216; *KołakSzczęřł* Dv; *WujNT* 81 marg, Yyyyy; *CiekPotr* 4, 18, 45; *CzahTr* A4v, L.

»jako Pan Bog raczy (a. będzie raczył)« (3): pořług łwych nie záfimęřkam przypilowáf tak iáko będzie pan Bog raczył. *GliczKřiqż* A4v; řnadź nam będzie pochwili więczy pořřzebá ludzi Rycerřkich á niřli Bárnádynow/ áć to iáko Pan Bog raczy wżyřcy ná máłey pieczy mamy *RejZwierc* [28³]v, 188v.

»kędy, gdzie raczy(sz) (a. będzie raczył, a. by raczył)« (8:7): Iuż mię wiedz kędy raczył ia idę za thobą *RejJóz* Q; *RejKup* n6, P; Bo iuż tá [*gżęgźółka, tj. kukulka*] nie przebiera/ Krogulec álbo Gil/ Niech lata kędy raczy kiloby ná noc był. *RejWiz* 38v, 29; Ten [*rycerz przed królem*] křyřknął/ od dekretu Krolu ápelluię. Krol rzekł/ á kędyřł ráczył/ áż cie łam záfuię. *RejZwierc* 3; iákoż gdzieby I.M. pan Lubelřki raczył/ nálařłby wdy w thym kole kogo/ ktoby temu [*obronie białyřłgłów*] řpořłtał. *Górndworz* V v; Ten [*Duch řwięty*] kędy raczy/ tám nádchnie *BiałKat* 201; *RejZwierc* [28³]v; Prawdá że PAN Křyřtus/ nie ieřł ćieleřnie ná ziemi wżędźie [...] ále ieřł ćieleřnie prawdźiwie tám gdzie raczy *WujJud* 70; Iuż teraz idź kędy raczył *MWilkhist* G3; *WujNT* 81 marg, Yyyyy; *CzahTr* K3; Gdźie raczy niech kto mieřka *GořłCast* 13.

»kiedy (a. gdy) raczy (a. będziesz raczył itp.)« (52): wżakoz y teras dawa łyřti do Xyedza Biskřpa Kynřłtata zyemie Vegierřkiey ktore pan Voyewoda kiedj bedzie raczil niech do niego přesłie *LibLeg* 11/71, 11/174v; Bo gdy będzieřł raczył nieynáczey iedno iáko ćień mogę zniknąć zřęku ich *RejPs* 164, 77, 93, 124, 168, 211v; *RejJóz* C4, I6; *SeklKat* S3v; *RejKup* v3v; Záfł pán iako piřmo powiedá kiedy rácy [!] do piekła niepřywođzi i záfię znie⁹⁰ wywođzi? *MurzHist* S3; A ja tego wřzędý dowođę, gdy WKM będzieřł raczył, iż Křiędź Biskřp złupił kořcioły z chwałý Pana Boga *Diar* 59; Iemuć

[Panu Bogu] fie kwoli sftać ma prożne tu płákánie/ Kiedy raczy muším iść ná pyelgrzymowanie. *BielKom* C8v; Bo Pan kiedy raczy ożywi káždego *LubPs* hh2v, Z6v *margin*, ee6, hh6v; Wfzytko kiedy on [Bóg] raczy przeminie w godzinie. *RejWiz* 50, 57, 61v, 105v, 126, 132v; A ták y w nawiętżym gniewie fwoim vmie Pan kiedi raczy vfrzedz wiernego fwego *RejAp* 135, 45, 96v; ty miły Pánie kiedy raczyfz zázwdy mię możelfz oczyścić. *RejPos* 47v, 49v, 198v, 221v; Bo wie [człowiek o poczciwym umyśle] iż ielli záchowa wiarę á ftałość fwą ku pánu fwemu iż ku lepfzemu końcowi wfzytko zázwdy obroćić vmie kiedy raczy. *RejZwierc* 144, 89v, 120v, 174, 192, 200v, 201 [2 r.]; [Bóg] ożywi nas y w zbudzi z fprochu/ kiedy będzie raczył. *BiałKaz* E2v; *PapPan* B, X; *ArtKanc* S4; *ActReg* 163; Dawa Pan wfzytkiego dość/ kiedy fię zda iemu/ Aby nie brał gdy raczy/ zaż kto rádzi temu? *GrabowSet* B2; *WyprPl* B2; *RybGęśli* D2v; *WujNT* 323 *margin*; *SiebRozmyśl* K3v; Y to niezczęście ktore dżiś mną władnie/ Kiedy ty raczyfz moy Pánie vpádnie. *CzahTr* B2v, F.

»poki raczy(sz)« (3): Niekażi tedy miedzy ludęm fwoiém pán Chriftus tęmi fłowy rządu/ a fpraw świeckich które iedno fą wedle wołéy bożiy/ ale owfżem chfáli ié [...] chowá ié wcałości poki ráczy *MurzNT* 21; [pieśń do Boga] Choway nas póki raczyfz ná téy niłkiéy žiemi *KochPieś* 72 [*idem*] *ArtKanc* P14v.

»tak Pan Bog (a. Pan, a. Bog) raczy(f)« (3): Thu fie iuż dopiro fam tkni/ co fobie małz obráć/ gdyż iuż przed cię położono ogień y wodę/ a nie wymawiaiy fie tym/ iż nie iam krzyw/ ták Pan Bog raczył. *RejPos* 7; Nie ná wieki Pan przebaczy Vpádlęgo człowieka: Ich nádzieiá (ták pan raczy) Ważna będzie do wieká. *KochPs* 14; *ArtKanc* D10v.

Zwrot: »(u)czynić, sprawić (to) co raczy(sz) itp. [w tym: czynić (to) co raczysz (raczycie) itp. (17)]« [szyk zmienny] (23:1): [Józef mówi do Zefiry:] Wierę tam czyn iuż czo raczyfz to ielt wolno tobie *RejJóz* F5v, N3v, O8v; A tak moy Pan yuż czo raczy Gdy pokorná myfl má baczi Iuż niechay znędnjkiem czinij *RejKup* dd8v, y8, z3v; Strzelżze fie nieboracżku márnego nałogu. [...] Gdym ia tobie powiedział/ czyniże to co raczyfz. *RejWiz* 176; *GrzegRóżn* N4v; Iemuć [tj. Panu] będzie wolno wczynić z námi czo raczy. *RejPos* 46; Pátrzayże iż tu ci nędzny ludzie wołaią do Páná tego miánuiąc go być przykázycielem/ á máiąc tę mocną wiarę/ iż on tylko rofkazániem fwym/ y vzdrowić ie/ y fprawić wfzytko może co iedno raczy wedle świętey woley fwoiey. *RejPos* 213, 213; Wierę być iednego Boga wfzechmogącego: który [...] co ráczy/ wfzytko czyni femną *BiałKat* 73v; *HistLan* A2 [2 r.]; *RejZwierc* 97; ponieważ wfzytko co raczył [Pan Chrystus]/ to wczynił/ y niemálfz v niego żadney rzeczy niepodobney. *WujJud* 70; *BiałKaz* E3; *SkarŻyw* 188; *CzechEp* 41; *ArtKanc* L13; *Philozoph* powiáda/ źle fię práwi może ten vfrzedz wrodzoney człowieczey złości/ komu ielt wolno czynić co raczy *GórnRozm* A4v, K2v; *ActReg* 58; *CzahTr* K4; [BzowRóż 66 (Linde)].

Przen (9):

W połączeniu: »raczy-li ... raczy-li« (1): Száfuy gotowym bącznie: Ošťátek/ iáko zącznie/ Ták fortuná niech kona: raczyli fálkawie/ Raczyli téż ináčyéy: my fiedziém w iéy práwie. *KochPieś* 10.

Frazy: »gdy (a. kiedy) raczy (a. będzie raczyć)« (3): Gdy będzie fzczęćcie raczyć zwetuiemy wfzego *RejJóz* K7; A wierę bez trudności kiedy fzczęćcie raczy/ Może ták fwoy fían chowác gdy fie kto obaczy. *RejWiz* 56, 127v.

»gdzie raczą (a. raczyły)« (3): Tām idę gdzie ráczyły Bołkie obietnice *Prot* A4v; *GórnDworz* L12; Tę przywárę młodość ma/ iż popędlivości Hámowác fwy nie vmié/ ni możnéy krewkości. Té rzeczy wiodą młodość zá łobą gdzie raczą *GórnTroas* 22.

»jako raczy« (1): Iuż ta wiara iako raczy Niechay fwoie drogę baczy. *RejKup* e3.

2. (Ze)chcieć łaskawie coś (u)czynić (przeważnie w odniesieniu do osób szczególnie szanowanych lub honorowanych, zwłaszcza do Boga lub króla); *velle Vulg, Cn; dignari HistAl, Cn* [w tym: *cum inf* (8106)] (8112) : Raczył mye yego krolewłka M. kv they Electy wałchey prziflacz abich wałchym M. powyedział thą wolya yego K. Myłófczy. *MetrKor* 31/621, 31/621 [3 r.], 622, 34/268 [2 r.], 37/2, 2v [3 r.] (16); *ListRzeż* w. 56; [list J. Zborowskiego do króla Węgier] Naiałfznyeyfchy myłófczywy Krolyw/ Krol iego myłófcz Polfky pan moy namyłófczyviefchy. Wałchey krolyewłkiey myłófczy rofkazaczy yeft racził przygiazn a pozdrowyeny Braczklye *LibLeg* 4/26, 4/26 [4 r.], 26v, 7/8v [2 r.], 9, 10 [2 r.] (299); *BierRaj* 16, 17 [2 r.] 18v, 21, 21v; *PowUrb* +v, +2; *March¹Wiet* A2; *BierEz* G3v, H2, L, O2v; Anieli fwięcij przed maiefatem bołkym vpádaiątz na fwe oblicze fie modlili/ aby buog otzietz rácił wybawitz rodzáy ludfky. *OpecŻyw* 1; O Iezu miłófcywy/ ienzes od żydow niezbednych połfkykowán bytz ráczyles. Dáymi abych [...] cie moijmi vczynki wyftępnymi/ żádnym obyczaiem niepołfkykowál *OpecŻyw* 117, 2 [2 r.], 4, 5v, 6v, 7 (54); *ForCnR* B4, B4v, C, Dv, D3 [2 r.], D4; *KlerPow* 2; Pyłarz profzy do they czyfthey panny maryey pokornye O yedną zdrovą maryą aby myą myła panna przelz yey przeczyłthfze począczye raczyła poczyelzycz *PatKaz II* 86v, 31 [2 r.], 31v, 34 [2 r.], 34v, 35v (16); *PatKaz III* 154; *ZapWar* 1528 nr 2457, 1535 nr 2413 [4 r.], 1536 nr 2492 [2 r.], 1550 nr 2665, 1553 nr 2685; Iezu ienzes wftępuiącz przed nieprziacielfkim mieczem do egiptus fie przeniefć raczył. fmiłuy fie nad nami. *TarDuch* Bv, Bv, B2 [2 r.], B5, B8v, Cv (22); *FalZioł* IV 2a, 41a, V 66; *BielŻyw nlb* 3; *BielŻywGlab nlb* 9; *KłosAlg* A4v; *KlerWes* A [4 r.], A2; *Elegit nobis haereditatem suam*: [...] [Pan] Raczył nam dać dziedzicztwo fwoie *WróbŻołt* 46/5, G3 [2 r.], 58/6, T8v, Y2, 70/3 (15); *WróbŻołtGlab* A3v; GDy pan bog racził wyzwolic z frogie⁸⁰ więzienia grzechow zebranie fwoie ftáło fie iem wielkie poćieflenie *RejPs* 193v, 16 [2 r.], 17, 17v, 22, 22v (203); *ZapMaz V S* 2/335; *ConPiotr* 30, 31v; *LudWieś ktv*; *SeklWyzn* 2 [2 r.], 4v, a3, cv, c3v (20); *RejJóz* A2v, A5 [2 r.], A5v, A6, B7v (43); *SeklKat* A2v, A3, A4, A4v, C3v [2 r.] (49); *RejRozm* 398, 401; [Paweł mówi kupcowi:] A wierz mi już otey dobie Barzo zlię było otobie Alie jzes fię obacził Dobrzes łobie poczacz rácił *RejKup* f3, B [2 r.], b6, d2, d5v, e4v (40); *RejKupSekl* a2v, a4 [2 r.], a5v, a6v, a7; wálzey boskiey miłóci pokornie profimy/ áby ná pámięć przywiodłzy náłzę fluzbę raczylibyfcie nam dopomoc *HistAl* E6, F5v, L5, M3v; *HistAlHUNG* A2v, A3 [2 r.], A3v [2 r.], A4 [2 r.]; *KromRozm I* N, P3; *MurzHist* A4, B, Bv, E3, F2v (13); *MurzNT* 11, 31, 33, 46; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *KromRozm III* A8v, L3; [posłowie prosili panów:] A my też o inych potrzebach, ktoreście WM przypominać raczyli, mowić będziemy *Diar* 29, 19, 20 [6 r.], 21 [5 r.], 22, 23 (132); *DiarDop* 99, 105 [6 r.], 106, 107 [2 r.], 108 [2 r.] (38); *MrowPieś* 2, 4, 5, 7, 8; Profzę Páná fwoiego áby mi on raczył Zdrowia mego przedłużyć ábych fie rozbaczył. *BielKom* C8v, A2, B3v, D4, D4v, Gv [2 r.] (10); *GliczKsiąż* A4, B3, Cv, C3, C3v (15); Bowiem ty [Panie] możnie raczyłz podnieść vpádłego/ Ktory fie wiernie podda pod moc Bołtwá twego. *LubPs* B3; Tu rozumieć mamy/ iż Kryłtus Pan będye też raczył wżywác zwierzchności fwey á krolełtwá fwego miedzy pogány *LubPs* Z3v, A2, A2v, A3v [4 r.],

A4v, A5v [2 r.] (425); Y profzę pokornie/ áby w. W. moy miłóściwy Pan/ ten máluczki znak mey ku łobie powolności odemnie łłużebniká swoiego nieznáiomego raczył wdzięcznie á łáfkáwie przyiąć. *GroicPorz* B2, A3v, A4v, B [2 r.], Bv, C3, av, e4v; *SeklPieś* 6v [2 r.]; áby ludzie tym widzeniem z rułzeni [!] byli/ ferdetznym okiem weyrzeć ná onego/ ktory ná krzyżu rołpięty wiłząc ratzył iest dla was vmrzeć. *KrowObr* 108, Bv, 1v, 2v, 3, 4 (29); ZNácznye Páweł święty to połtánowanie Pánłkye nam włzem oznaymić raczył/ iż kogo Pan Bog z dawná przeźrzał/ tego y ku łwym łpráwam wezwác/ y náwłzem vbłogoláwić raczył. *RejWiz* A3, A3 [2 r.], A3v [2 r.], A4 [3 r.], A8, 36v [2 r.] (51); Thedy rzekł Iozue: Ach Pánie Boże/ czemużeś raczył przewieść then lud przez Iordan/ ábyś nas wydał w ręce Amoreyłkie y wygládził nas? *Leop Ios* 7/7, *A3v [4 r.], *Tob* 12/5, *Iudith* 6/18, *Ps* 75 arg, 97 arg, 130 arg; Piłzę do wálzey M. bráterłkie/ y profzę/ ábyś tho odemnie wdzięcznie przyiąć raczył: á moiey prółbie mieyłce wtym dał *OrzList* f3v, d, d2, d3, gv, h3, iv; *LeszczRzecz* A2 [2 r.], A5v [3 r.], A6v; IEden pilno s połmiłká/ iadł żołádek świni/ Pytála go co to iest/ páni gołpodini. Powiedział iey/ torbiczkę/ á iestli raczycie/ Skołztowác/ á co zá łmák/ łnádnie obaczycie. *RejFig* Aa5; *RejZwierz* A2, 43v, 52, 58v, 116; *WyprKr* 2v, 126; *BibRadz* *2 [4 r.], *2v [5 r.], *3 [3 r.], *3v [5 r.], *4 (29); *OrzRozm* Hv; Lia/ dáła też drugá dzyewkę Iakobowi Zelfę/ ktora poczęła y vrodziła Gád y Afłer/ dzyękowála Pánu Bogu że [!] iá wzgárdzoná od mężá wielkim dárem pociełzyć raczył/ iż iey dołtáteczny owoc raczył dáć/ dla ktorego iá iuż mąż mułiał miłowác. *BielKron* 15, 3, 3v, 4, 4v, 8 (57); Nisi nos Deus respexerit, Iestli pan Bóg ná nas nie będzie miłóściwie weyźrzeć raczył. *Mącz* 406c, 428c; *OrzQuin* G4v, N2, X4v, Aa5v; *SarnUzn* A2v, A3, A3v, C8, D8, F2, G8; *SienLekAndr* a2v, a3v [2 r.]; *LeovPrzep* b2 [2 r.], b3, C2v, E2v, E4 (23); Abowiem łie tu łnádnie náuczy káždy wiedzieć/ na czym Pan záłádzić raczył wolá łwoię á dziwne przeyrzenie łwoie *RejAp* AA6; Ale łłuchay co w tym czynić raczy then dobrotliwy Pan/ iż nam/ y káżdemu z ołobná obiecuię dáć czás/ ábychmy łie vználi z vpádkow tych náłzych. *RejAp* 31, AA2v, AA4v [2 r.], AA5 [2 r.], AA6v, AA7v (462); *GórnDworz* A3, C2, C2v, C8, E4 (16); *GrzepGeom* B3, B3v [2 r.]; *HistRzym* 13v, 20v, 22v [2 r.], 23, 36v (11); A thu łie mamy pilno przypátrowác s tey Ewányeliey łwiętey/ ábychmy poználi iáki to iest Krol/ y przecz w ták vniżonym łtanie okázác łie raczył. *RejPos* 4; Ale do dobrego nie może żaden/ iedno kogo ten Pan przyciągnác będzie raczył. *RejPos* 239; Ale iestłczećby to nic vbogi nędzniku/ ále łłuchay co tu Pan powieđác raczy/ iż iedno tám chce mieć łługi łwoie/ á wierne łwoie/ gdzye łam będzie być raczył. *RejPos* 292v, A3 [6 r.], A3v [2 r.], A4v [2 r.], A5, A5v [3 r.] (2471); *RejPosWiecz*² 90v [3 r.], 91 [4 r.], 91v [3 r.], 92 [2 r.], 92v marg (17); *RejPosWiecz*³ 96v [2 r.], 97 [2 r.], 98 [5 r.], 98v [3 r.], 99 [2 r.]; *BiałKat* a2, 11, 51, 53v, 54 (35); *KwiatOpis* A3; *GrzegŚm* 67; *HistLan* C3v, C4, Dv, D2v, E2v, F4, F6; *KuczbKat* a2, 10, 30, 125, 190 (9); Miłófierny wieczny Pan dáćci wiele raczył/ A práwie żadną rzeczą tu cie nie przebaczył. *RejZwierc* A4v, A2, A3, A3v, A5 [3 r.], 1 [2 r.] (242); *BielSpr* 58v, 76; Iest żywot wieczny dar Boży: że gi nam Pan Bog dáwác raczy z łáłki y z dáru łwego. *WujJud* 108v, A7, A8v [2 r.], B, Bv [2 r.], B3 (53); *WujJudConf* 3, 3v, 9, 9v, 15v [2 r.] (30); *KochList* 1; *RejPosRozpr* b3 [2 r.], b3v [5 r.], b4, b4v, cv (18); *RejPosWstaw* 21, 21v [2 r.], [21³], [21³]v [3 r.], 22 (40); *BudBib* b3, c3, c3v, c4; *BudBibKaw* A2 [3 r.], A2v [4 r.], A3; *MycPrz* I [A3]v, Bv, B4, C3 [2 r.], II A4v (10); *Strum* A4v, B5 [2 r.], Q3 [2 r.], R4v; O Chrześciánie/ zaz niewiećie/ iż włyłtkie rzeczy ktore Pan Bog łtworzyć y vczynić raczył/ łą y byli bárdzo dobre. *BiałKaz* A4, A4 [2 r.], Bv,

B3 [2 r.], B4, Cv (25); *BudNT przedm* a3 [2 r.], a5, a5v, a6v, d3v; *CzechRozm* A2v, A4 [2 r.], 1, 10v, 12v (30); *PapPrPan* O, O3v [2 r.], Eev, Ff4, Gg2v, Hh4; *KarnNap* A4, B, B2, C2, C2v (12); *ModrzBaz* 23v, 133v, 144v; *SkarJedn* A3, A4, A5 [2 r.], A6 [2 r.], A6v [2 r.] (28); *Oczko* A4, A4v, B; *KochPs* 38, 42 [2 r.], 50, 64, 128 (22); *SkarŻyw* A2v [3 r.], A3, 1 [2 r.], 3 [3 r.], 25 (58); *ZapKości* 1583/40, 54, 1584/45v, 1585/57v [2 r.], 1586/55, 1587/71, 1589/86; *MWilkHist* F4, H2v, I2v; *StryjKron* 6, 160 [3 r.], 161 [5 r.], 335, 532, 622; *CzechEp* 6, 7, 8, 12, 20 (21); *CzechEpPORz* *2v, *4v, ** [2 r.], **v, **2, * [2 r.]; *NiemObr* 4, 6, 12 [2 r.], 14, 23 (15); *KochMuza* 28; *KochPhaen* 1; *KochMRot* B4v; *ReszPrz* 105, 113; *ReszHoz* 123, 136, 139; *ReszList* 142, 144, 145 [2 r.], 156, 163 (11); *WerGośc* 207, 208, 263, 266 [2 r.], 267, 270; *WerKaz* 279 [2 r.], 280, 283, 285 [3 r.], 293, 294 [2 r.], 306; O byś nam iefzcie náfz Pánie raczył tę káfkę dáć/ Abyłmy tu w fwey ftałości, á w wierze mogli trwać *ArtKanc* N18, A4, A9, A11, A14, A15 (120); *KochWr* 25; *KochWrJan* 18; Ale ifz fam Pan Bog iefť frozem cnoti/ odmienic ratzel zle miłli luckie *PapPrUp* F4v, A2v, B, Bv, B2, L3v; *ActReg* 8, 13, 14 [2 r.], 32 [2 r.], 33 (80); *GrabowSet* A3 [3 r.], A3v, B2v, B4, I4v (12); *KochFrag* 48, 49, 50; *KochFragJan* 3, 4 [2 r.]; *OrzJan* 4, 14 [2 r.], 62, 75, 77 (28); Przez to vdręczenie y boleść/ proźę cię pokornie káfkawy IEzu/ ábyś mię w onych včílkách/ ktore mię przy konániu moim ogárna/ nie raczył opufzczác/ o Pánie Boże moy. Amen. *LatHar* 297, +8, 13, 18, 19, 24 [2 r.] (162); *KoľakCath* C2v; *KoľakCathOkuń* A2v; *KoľakSzczęśl* A2v, B2v; Kielich z Winem im [Jezus apostoľom] dáć raczył/ Y wtym ich nie przebaczył/ Mowiác: ten Teťtámnt niech wam będzie dány/ Krwie moiey zá grzechy wáfze wylaney *RybGęśli* B4v, A2, A3, C, D3; *WujNT przedm* 27 [2 r.], 31, s. 16, 38, 72 (35); *WysKaz*)?(2v, 3 [2 r.], 13, 24, 27; *JanNKar* A4v [2 r.], B [2 r.], Bv; gdzieby pan Bóg z tego światá Króľá I^{ego} M. Oycá náfzého wźiác był raczył/ niepiérwéy poddáni náfzy winniby nam mieli bydź poľufzeńftwo *SarnStat* 12, 12, 15, 54, 141, 170 (29); *SiebRozmyśl* Av, A2 [6 r.], A2v, Bv, E (46); *SkarKaz*)(4, 45b, 82b, 154a, 156b (18); *VotSzl* A2v, B3, C2v, D4, Fv; Zdrow bądź fynu. (-) A raczyłż że ná mię Oycze moy frálowác fię. *CiekPotr* 90; Bo Bog widząc niewdzięcznego/ Láľki fwoiey niegodnego. Wfzyfťko mi to odiać raczył/ Leć mię iefzcie nie przebaczył. *CzahTr* H3v, A2, A2v, A3v [3 r.], A4 [4 r.], B3v [2 r.] (16); *GosťCast* 3, 7; *SkarKazSej* 662a, 664b, 706b; *KlonWor* 82; *RybWit* [A]v [2 r.], [A2].

Frazy: »jako się raczysz mieć« (1): (*nağł*) Ruben mowi ku Iakobowi (-) Zdarz panie oycze pan Bog/ dobry wieczor tobie Iakofz fie wzdý raczyłż mieć/ po fwoiey chorobie *RejJóz* B3.

»jeśli będiesz raczył (*a. będzie raczył itp.*)« (6): Iż Bog náfz ktorego my chwalimy mocenci nas wyzwolic/ á iefli nye będzie raczył/ to niechay zoľtanie przy świętey woley iego. *RejPos* 46, 44v [2 r.], 45, 46; [*człowiek*] Prośic ma Páná Bogá/ áby onę oddaliť pokuśę. ále iefli nie raczy/ cierpieć iá fkromnie ma iáko iednę niemoc y zwierzchowne karanie *SkarŻyw* 294.

Iron. (11): *RejRozm* 403; Y myfz nędzna gdy v niey orzechy obaczá/ Bárzo iá więc motýką prześľadowác ráczá. *RejWiz* 48; [*panu kucharza Matusza powiesili*] Pan potym iádác w drogę/ fwá bárwę obaczy/ Rzeczé wierę pan Mátuľz/ náfz to wifieć raczy. *RejFig* Dd5v, A6; Nie dziw kto fzalón bywa s przyrodzenia/ To dziw kto fzalón z dobrego baczenia. Gdy kto tho czyni co iż zle iefť baczy/ Tu iego miłość mądrze fzałeć raczy. *RejZwierz* 215, 29v, 222; Abowiem iż X#iędz# K#anonik# powiedzieć to raczył że iego Kátholicy fundámnt ten budowác fię ná lámym fłowie Bozym/ okázowali być faľzywym: tedy mię do tego práwie iákoby gwałtem przycífnáľ/ zem też w

te Kátholiki nowe/ wględác mušiał/ y onym fię przypátrowác. *CzechEp* 128, 143, 154; á gošpodarz baczy/ Ze mu do žony zwiošłem flis przymiérzác raczy. *KochFr* 134.

Przen (10) : a ty [*Panie*] raczyles widome ciało wziác na fie ktore wiele dziwow okazawšly na šwiecie: potem wštápíc raczyło do wielmožności mageštatow šwoich *RejPs* 144v, 118; A ták to iešt káždemu kto fie iedno baczy/ A kogo wšdy rozumem šzczęšcie zdobić raczy *RejWiz* 8; *RejAp* 32v; žadny fie wydziwowác nye može dziwnemu przyšciu iego [*Pana*]/ škad było á škad fie tu ná šwiat żyawić raczyło. *RejPos* 210v, 232; Ich [*Kiemliców*] špraw tobie nie mogę ták žnácžnie wypišác/ Iák porządnie fortuná raczy ich kožylác. *PaprPan* Y3; *KuczbKat* 265; *ReszPrz* 57; Iam czynił com mógl: dáléy poštápíc niedopuščžá ššily. Oyczyžny proščę/ by to z šášką przyiác raczyłá/ y wdzięczną tego byłá. *JanNKar* A4v.

a. *W imp* wyraża złagodzoną formę rozkazu, prošbę, zachęćę, pełniąc funkcję słowa pošilkowego opisowej formy *imp* (1985) : O myšocywi oycze. takye naš šwoyá šášką racz vczynyc šktorimybi chcyal nawycky myšškak. *BierRaj* 19, 16, 17, 17v, 19 [2 r.], 19v (11); *PowUrb* +v, +2, +3 [2 r.]; *March*¹ A2; Támico fie [*Ksantus*] šwym včžniom šprawil/ Y ná wieczéržá ich prošil. Rzekł/ ráććie v mnie dzišia być *BierEz* Dv, F2, F2v, F3v, G2, G2v (11); Oto iuž mily panie čžas milofierdžia przichodzi/ racziž fie iuž šmilowatz ij zapomnietz/ iz pirwšly čłowiek prikazanije przeštápil *OpecŽyw* 1v; Przez twé práce ij klopoty/ racz též mily Iezu przyiätz moje roboty. *OpecŽyw* 30v, 1v [3 r.], 15, 18v [6 r.], 19v, 20 [2 r.] (80); *ForCnR* B2, B4, D4v; *PatKaz I* 18v; *PatKaz II* 32v, 33v, 34; Ty panie Iezu kryšthe raczy miedzy mną y nieprzižacielmi moiemi vgruntowác y vmoczowác zgodę *TarDuch* D3, D3, D3v [2 r.], D4 [3 r.], D5v, D6, E2; *FalZioł* +2v; *ZapWar* 1535 nr 2413; *BielŽyw nlb* 5; Raczyž tedy šáškawa gošpodze od šługi šwego (chocia nie rownego) przyiác ten mały dar za wielki *GlabGad* A3v; *MiechGlab* *2v; tedi yey m. tam niech rozvmem yvsz swim spravowacz sie raczi *LibLeg* 11/42v, 8/133v, 9/50v, 51v, 10/63, 66v (17); *Iudica* me d^{omi}ne secundum iušticiam mea^m: [...] (A przeto) raczy mie šadzić według šprawiedliwošci mey y według niewinnošci moiey. *WróbŽołt* 7/9; *Exurge* d^{omi}ne preueni eu^m et šupplanta eu^m: [...] Powštañ mily panie á raczy vprzedzić then lud y wyrzucić. *WróbŽołt* 16/13, E6, 16/8, E7, 16/8, 14 (120); *WróbŽołtGlab* A3v; *RejŁas w.* 65; TÁk racz našz mily panie šprawowac šerca y myšli našše iakobychmy tobie wiarę šwą pošlubioną chowac vmieli *RejPs* 107v, 16v [2 r.], 17v, 22v [2 r.], 23, 26v (180); Išcieć mnie nicz nie zeydze/ na každey pilnošci Iedno mało šfolgowác/ racz moiey młodošci *RejJóz* C, A4, C, C3, F8 [2 r.], H6v (12); Šwięty Irzi racz być šnami. *RejKup* Cv, g7v, h7, 14v, m2, n3v (19); *HistAl* C6v, E7v, F5; *MurzHist* I4v, K; *Diar* 25, 28, 46 [2 r.], 48, 49 (9); Niech to na koniec i sami IchM u siebie uważyć racžá, boć to každy uczynić powinien, na kogo o jaką krzywdę skaržá *DiarDop* 99, 111, 112, 114, 119 [3 r.]; *MrowPieš* A4v; *BielKom nlb* 4, A3v, B2; *GliczKsiąž* A4v; Nie odmiátuy mie o moy mily Pánie čžáfu štárošci moiey/ á gdy vštánie mocz á šilá moiá/ nie ráćž mie z šáški thwey opuščžác. *LubPs* A3v; Rácžže ty šam očzyšćić grzechow mych škrytošci/ A odpušć šłužce twemu s šwey wielkiey miłošci. *LubPs* E3, A3, B, B4, B4v [3 r.], B5, B5v (223); *SeklPieš* 19, 19v [2 r.], 20 [3 r.], 20v, 32; *KrowObr* Av, B4v, 67v, 73, 89 (22); *RejWiz* 19v, 34v, 39v, 57v, 73v (8); Panie Bože niebá y žemie obáčž hárdošć ich/ a wględni na poniženie á pokorę našše/ á ráćž weyrzeć ná oblicze šwiętych twoich/ ráćžže okázác že ty nie opuščžáčž tych ktorzy duššáci w tobie *Leop Iudith* 6/15, *Ps* 16/5, 8, 50/20, 107/6, *Ier* 15/15; *OrzList*

d2v, d4, e, f2v, f4, g3v, iv; Rączciełz Miłościwi pánowie to też obaczyć/ dofyćli fie thez z mieyfc W.M. powinowáctwu á práwu póspolitemu dzieie. *LeszczRzecz* A4v, A6v; *RejFig* A3, A7v, Dd4v; *RejZwierz* 102; *BibRadz* *3, *Gen* 24/12, 31/35, *Ps* 40/14, *Am* 7/5; ktorego [głosu senatora ateńskiego *Peryklesa*] profzę nie rácz W.M. przepomináć/ y owfzem rácz thymże przykładem do Rády idąc/ íam z íobą ták mowić *OrzRozm* A4, A4v, F2, N, Q4; *BielKron* 12v, 30v, 331, 331v, 443v; *KochSat* ktv; Mactus est hoc sacrificio, Deo dicitur, Rącz wdzięcznie przyiąć/ niecháy íi fie podoba tá to ofiárá. *Mqcz* 203a; *OrzQuin* Y [2 r.]; *Prot* A3, Dv, D4v; *SarnUzn* B4; *RejAp* D6, 138, 197; *GórnDworz* D8v [2 r.], E8, P2, Q4, Q5v (11); *HistRzym* 6v, 15, 17v, 24v, 49v (9); Y ty Anyele ktorys mie wyrwał ode wfzytkich złych przygod moich/ rácz błogofłáwić dziatkom tym/ áby rosły á mnożyły fie ízyroce po ziemi. *RejPos* 149v, 4 [2 r.], 11, 15, 22v, 40v (91); *RejPosWiecz*² 96; *RejPosWiecz*³ 98v; *KwiatOpis* B3, [D2]v; *HistLan* C4v; Błogofłáw w tym domu Pánie/ Wfzytkim ízczęfliwe miefzkánie. Kiedyś to dopuścił ípráwić/ Rączyfz Pánie błogofłáwić. Rączyfz dáć s fwey łáfki Pánie/ Tu wfzem fortunne miefzkánie. *RejZwierc* 236v, [28³]v, 47v, 90, 236v, 237v, [272], [272]v; *WujJud* B3, 10, 215v [2 r.]; *WujJudConf* 18; *RejPosWstaw* 42, 42v; *BudBib* c2, 4.Reg 5/23; Rączże tedy Oświecone á miłościwe książe/ ten ták chwalebny podárek od nas powolnych fłużebnikow fwyh miłościwie á wdzięcznie przyiąć *BudBibKaw* A2v; *MycPrz* I [A3] [3 r.], [A3]v [2 r.], A4 [3 r.]; *BialKaz* N; *BudNT przedm* a6 [2 r.]; Rączże iuz tedy [*panie Aleksandrze Chodkiewicu*] przyiąć mnie s tym wirfzem moim/ A ogárni mdłość iego/ bácznym fádem twoim. *StryjWjaz* A2v, C4; *Paprpán* Zv; *KarnNap* E, G; *ModrzBaz* 24v; *SkarJedn* 151; Nie rácz mię/ pánie/ kárác z moich wfzeteczności *KochPs* 8, 9, 21, 22, 31, 35 (31); *SkarŻyw* 71, 120, 135, 224, 509; BOgárodzicá dziewicá/ [...] vflyfz głofy: nápełni myśli człowiecze: flyfz modlitwę/ ienżećię prósimy. to dáć ráczy iegołz prósimy *SkarŻywBog* 357; *MWilkHist* E3, F4, I, L3; *StryjKron* 160 [2 r.]; *CzechEp* *4 [2 r.], *4v, 73, 302, 427; *CzechEpP*Orz **; *KochFr* 112 [2 r.]; *ReszHoz* 135; *ReszList* 156, 187, 192; To moje píánie rácz W.M. odemnie wdzięcznym vmyfłem/ iákim y ía do W.M. pófłáł/ przyiąć. *WerGośc* 205, 245, 252; *WerKaz* 277; *WisznTr* 28; *BielSen* 13; A ták ráczćie powiedzieć wolá fwoię Wdowy/ Podobáiáli fie co wam te náłze mowy. *BielSjem* 18, 16; O Kryfte dla nas wćielony/ W żywoćie Máryey Pánny/ Rącz począć w nas wfzytko dobre/ A kończyć to z miłości fwey. *ArtKanc* A5v, A10v, A11 [3 r.], A14, A15v, B3v (212); *KmitaPsal* ktv; Proszę przeto wm. MMPana racz mi wm̄ zdanie swe wypisac, cobym wtym czynic miał *ActReg* 83, 57, 69, 95 [2 r.], 109, 110 (21); *Phil* S6; Rącz Pánie záłości/ ktore znołzę íkroćić/ Co fię z tego ćiefzá/ tám rácz łzy obroćić *GrabowSet* B2v, Cv, C3, Ev, F4, Gv (49); *OrzJan* 96; Przez známie Krzyzá świętego/ rácz mię Pánie IEzu Chryfte wybáwić od nieprzyiaćioł zdrowia mego dułznego y ćielełnego. *LatHar* 5; WSzyscy íwięći Boży ráczćie fię przyczynić o náłze y íwiátá wfzyfkiego zbáwienie *LatHar* 41, 11, 13, 14 [4 r.], 17, 18 (406); *RybGęśli* D2v, D3; *WujNT przedm* 28; Pan Bog wfzechmogący/ íam prawdziwa y wieczna póćiechá W.X.M. niech w tym ítanie rzádzi/ y do požádanego końcá/ dobr nieprzemiennych záwfze bez przeltánku niech prowadzić raczy. *WysKaz*)(3v, 48; *SarnStat* 879; *SiebRozmyśl* B4v, C2v [2 r.], D2, D4v, E (33); *KmitaSpit* Av; *PowodPr* 85; *SkarKaz* 123a, 279b; *VotSzl* F; *CiekPotr* 39; *CzahTr* B3, B3v, B4, C3, G, G4 [2 r.]; Ty pánie z wielmożności twoiéy/ Rącz bydź ítrażnikiem/ profzę/ téy młodéy krwi moiéy. *GoslCast* 21; *PaxLiz* D4; *KlonFlis* Bv [2 r.]; *SzarzRyt* A4, Cv, D4.

Frazy: »Panie (*a. Boże*) racz być z nami; Pan Bog niech raczy być z wami« (3;1): IEdnego z nálezey bráciey Sową nákarmili/ S korzeniem ná półmisek pięknie przypráwili. Potym głowę przynieśli/ fpołu y z nogámi/ A ten rzecze iużci zle/ pánie rácz być z námi. *RejFig* Dd2v, Dd7v; A wzywáfzy iey práwą rękę [*Raguel rękę swojej córki Sary*] podał w práwą Thobiałzowi/ mowiąc: Pan Bog Abráánow/ Izáákow/ Iakobow/ niech raczy być zwámi [*Deus ... vobiscum sit Vulg Tob 7/15*]/ ten was niechay złącz y nápełni w was błogofławieńftwo fwe. *BielKron* 97v; *RejZwierc* 247v.

»co (*a. to*) (nam *a. mu, a. mi*) racz(y) dáć (Panie) (Boże) (*a. Bog Ociec, a. Boże Ojczce*)« [*zwykle na zakończenie wydzielonej części nabożnego tekstu*] [*szyk zmienny*] (57): [*o Panie*] Raczy dzyfzyza rófzchyrzycz y offyerowacz twoyá gorzká fzymierz bogu oczczu nyebyeífzkyemu fáthego thymrafz vmyerayącego człowyeka a yemu fzwyebodnye y lafzkawye odpufczycz czokoly on grzechy fwogymy zazluzyl [!] tho raczy dacz: wyeczny boze oczcze: przełz pana náfchego yefu crifta fzyrna thwego. *PowUrb* +2, +4v; *LibLeg* 9/54v; mamy tę nadzieię wtobie ífz będziefz raczył miłofciwie tak zachowac vmyfły náfse: aby oni [*sprzeciwicy nasi*] [...] niepodnofili myfli fwoich tylko wífytkę nadzieie kladli wtobie panu fwoiem [...] co nam racz dac miłofciwy panie z hoyney ífzczodrobliwofci twoiey. Amen. *RejPs* 111; Iż oto widzę Páná fwego ktory mie z rádofciá czeka. Co nam rácz dáć Pánie Boże náfz w Troycy iedyney/ Amen. *RejPos* 24v; A ftąd pewnie iużbychmy wífcieni byli/ iżbyś záfwdy miłofciwie wyfłuchał nas/ á iżeby iuż nigdy nie były opufzczone prófby náfse. Co nam rácz dáć z łáfki á z miłofierdzia fwoiego iáko prawdziwy Bog náfz. Amen. *RejPos* 48, 21, 27v, 31, 37v, 51v (40); *RejPosWiecz*² 90v; *RejZwierc* 266; áby lud fpráwie twey zwierzony ktory P. Chriftus krwią fwá zgromádzic raczył/ w iednofci Wiáry Powfzechney był záchowan: [...] Co rácz dáć P. Boże w Troycy iedyney/ [...] AMEN. *WujJud* B3v; *WujJudConf* 19; *RejPosRozpr* c4v; żebyfmy ták fpołącznie w prawdziwey wierze á w miłofci fłużyli Pánu Bogu wfzechmogácemu [...]. Co nam rácz dáć Pánie Iezu Kryfte Pánie á Zbáwicielu náfz/ Amen. *RejPosWstaw* [143⁴]v; *CzechRozm* 268v; tedy nas íście mułz ty Pańfkie Dobrodzieyftwá porufzyć/ ábyfmy ie znáiąc/ Pánu Bogu fłużyli [...]. Co rácz nam dáć Pánie Boże w Troycy iedyney/ Oycze/ Synu/ y Duchu S. ná wiek wieki kroluácy/ Amen. *KarnNap* B3; ále ráczey Zbáwienie fobie/ Chrześciánom po wfzytkim świefcie póciechę/ [...] Heretykom zgubę y pohánbienie/ z iednoczeniem [!] wáfzym w iedno ciáło Kościoła Chryftufowego/ vczyńcie. Boże rácz to dáć/ Amen. *SkarJedn* 404; *CzechEp* 260; Prośmyfz thego sławnego Kryftá Zbáwiciela/ [...] By z fobá raczył dáć/ gdy z martwych wftániemy/ w niebiefích przebywác. Chwałę niepofoficie z Anioły fpiewáiąc/ w iego sławne lice pofołu pátrzáiąc/ Amen wiekuiście/ ráczyfz tho nam wfzem dáć/ Pánie Iezu Kryście. *ArtKanc* F4v; Przyczyń fię zá mná grzéfzná/ do fyná fwoiego/ Bym była vczefniczka/ świętych załfug iego. Niech pámiátká w mym ferцу/ o nim nieuftanie: Co mi zá iey przyczyná/ rácz dáć wieczny Pánie. *SiebRozmyśl* Iv, E4, M.

»(czego) racz (nam) (Panie *a. Boże, a. wszechmogácy Bog*) (do)pomoc (*a. dopomagać, a. dáć wspomózenie*); racz mię (*a. nas*) Panie wspomoc (*a. podpomoc*)« (6;2): *MurzNT* 31; By nye rzekł nyeprzyacyel ízem myał nád nim moc/ Ráczże myę miły Pánye łáfka twá podpomoc. *LubPs* D, Y6v; á potym weźmiełz/ [...] wierná á wieczná zapláte fwoię/ zá ftałość á zá wiáre fwoię/ ktora będziełz dzierzál w tym boiu temu Pánu fwemu/ á temu krolowi fwemu. Czegoć rácz dopomagać wfzechmogácy Bog troiáki w ofobach/ á ieden w iednofci Boftwá fwego/ Ociec/ Syn/ y Duch

święty/ AMEN. *RejPos* A6v; A tak nález wżechmogący Pánie á zbáwicielu nález/ [...] rácz nam dopomoc z miłofierdzia Bołkiego łwego *RejPos* 34v; RAczyłz nas dżiś wřpomoc Pánie/ błogosław to zgromádenie/ ktore czynim w Imię twoie *ArtKanc* Pv; *KochFrag* 29; klńi fię: Bodáy nas powietrze porwáło Námí miotáło. [...] A gdy fię bráćie tymi łłowy przekłniełz/ Sżkutę w boży czás od Gdańfká odepchniełz/ Rołpuściłz żagiel/ [...] Rácz Boże pomoc. *KlonFlis* H4.

»Panie Boże racz poszczęścić« (1): Ktorez łą ti dobre vczinki tego wtorego przikazania. (-) [...] Wziwáć zawłze páná boga na wřpomózenie prziwřfelkim pocżátku rzeczy dobrich mowięć tak panie Boże racz poščęścić/ Wymie twe miły panie. *SeklKat* E4v.

»racz(y) [kogo, co] Panie (Boże a. Kryste), Boże uchowáć (a. zachowáć)« [szyk zmienny] (17:2): *MurzHist* B3v; jeśli się wszyscy bronić nie będziemy, aby też IchM na toż nie przyszło, co i nam, czego Panie Boże nas wszytkich racz nas uchowáć. *Diar* 78; Abowiem miałaliby być ta forma RP, ktora i do tego czasu jeszcze jest – jakoż P. Boże uchowáć racz, aby się odmieniać miała – tedy sjemy bywáć muszá *DiarDop* 113; *OrzRozm* P4v; *BielKron* 334v; o iákiem Bolełławie mówmy/ od którego rácz Pánie Boże Polłkę ná wieki záchowáć. *OrzQuin* S2; iesli tu nie naydżies Gołpody/ (Rácz cię vchowáć Boże tey przygody) *Prot* E2; *RejAp* 23, 124v; *RejPos* 115, 319v; Ráczże nas tego miły Pánie vchowáć/ áby fię te hániebne błędy y nieznośne Kácerłtwá w Oyczyźnie tey nálezey miłey łzerzey rozmnáżáć [!] y zámágáć miáły *WujJud* 19, 21v; *BiałKaz* Iv; *ReszPrz* 106; *LatHar* 30, 148; A Tákowé rułzenie połpolité nie ma bywáć/ ieno áżby pewna á dowodna rzecz byłá (czego Boże rácz záchowáć [quod Deus omen obruat *JanStat* 692]) że nieprzyiáćiel łtárgawłzy przymiérze/ [...] łam głowá łwá do królestwá miał wtárgnáć *SarnStat* 424; O raczże mię o mój namilłzy pánie vchowáć tego łprofnégo grzéchú/ obżárltwá *SiebRozmyśl* E.

»racz(y) (Panie) wysłucha(wa)ć (a. usłyszeć, a. przesłuchać itp.) (uszyma) (nas a. mię, a. [co], a. [czego]); nakłonić (ku mnie) ucha (a. przyjąć w uszy [co], a. uszyma wyrozumieć itp.)« [szyk zmienny] (40;19): *OpecŻyw* 100v; *inclina aurem tuam mihi et exaudi verba mea. Iam ktobie wołáł á tys mnie panie boże wyłluchał (á przeto) raczy zawżdy łkłaniać vcho twoie ku wyłluchaniu łłow moich. WróbŻółt* 16/6; *Auribus percipe domine orationem meam: [...] Raczy vłlyłzeć vłzyma moię modlitwę miły panie/ á raczy mieć bacżnołc na głos prozby moiey. WróbŻółt* 85/6, 70/2, 85/1, 118/149, 142/1, 7; RAcz miły panie miłofciwie wyłluchac nas znieba z wyłokołci twoiey *RejPs* 29, 43v, 93v, 125v, 135v, 210v; *MurzHist* A3v; Ráczże łáłkáwie przełłuchać Pánie głófu mego/ Gdyż ia ták łobie rozmyłlam możnoś Bołtwá twego *LubPs* B4; RAcz łáłkáwemi vłzymá moy wżechmocny Pánie/ Wyrozumieć łłowá moie á przyymń me wołánie *LubPs* B4, C3 [2 r.], D3v [2 r.], E, G2v, Hv (19); *MycPrz* I [A3]v; Ciebie oycze wzywam/ łáłkáwy/ ty moie Rácz vprzeymé prośby przyjąć w vłzy łwoie *KochPs* 205, 90, 194, 204; STworzyłcielu wżechmogący/ Boże Oycze żadájący/ rácz nas grzełznych wysłuchać/ á łáłkę łwá świętá dáć. *ArtKanc* I4, B20, I7v, I16, K2v, K10 (9); Rácz Pánie wyłluchać modlitwę moię. A wołánie moie niechay przyidżie przed oblicżnoś twoię. *LatHar* 68, 93, 180, 181, 183, 350 (9); *SiebRozmyśl* L; W Grzechách łrogich ponurzony Ze wnątrżności ferćá mego/ Wołam/ Boże niezmiérzony/ Mego głófu rzewliwego Rácz łlyłzeć prośby płáczliwe/ A z miłofierdzia twoiego Náklóń vcho lutościwe. *SzarzRyt* Bv.

»racz(y) się zmiłować [nad kim] (a. być miłościw(y) [komu], a. dać itp. zmiłowanie itp.)« [szyk zmienny] (44): ięła go [Maryja Jezusa] profitz rzekątz: O mój mily łynu [...] racz fie śmiłowatz nademną śmutną matką/ niedáy mi cirpietz tako wielkie żalołci. *OpecŻyw* [80], 19v, 132; *PatKaz II* 33v [2 r.]; *Mirifica misericordias tuas* [...]. Raczy miły panie dziwne vczynić miłofierdzie twoie ty ktory zbawiałz włzithkie w tobie nadzieię pokładaiaace [!]. *WróbŻołt* 16/7; *RejPs* 164v, 191v [2 r.]; Wydze że łám jeden lieżij Człowiek bes rady/ gdzie bieżij Diabeł kniemu już go pewen Widzacz ze jeft grzechow pełen A js' już rady niebączij Woła miły Boże raczij Bycz miłościw mnie grześlnemu *RejKup* o3v, r8; Rączże ty yuż náłz wśfechmocny dobrotliwy Pánye/ Okázác łwe zmiłowánye *LubPs* I, O2v, T2v, bb4; A gdy [szarańcze] do łzczątká požárły trawy ná ziemi/ tedy m rzekł/ O Pánie Boże ráczże być miłościw [Domine Deus parce obsecro] *BibRadz Am* 7/2; *RejPos* 186, 327; *KochPs* 41, 181; Prośimy cię Kryfte Pánie/ rácz dác śmiłowanie/ day nam łwoię miłość Boską *ArtKanc* C14, D9, I10v, I16, I17, Lv (9); Pánie Iezu Chryfte/ ráczże być miłościw mnie grześlnemu. *LatHar* 97, 28 [2 r.], 29 [2 r.], 44, 54, 98 (14); RAcz fie nádemną zmiłować moy Pánie/ Bo mię przeciwnik depce *SzarzRyt* A4v.

Iron. (2): [Bracia mówią do Józefa:] Iuż tam w łtudni racz łiedzieć gdyć fie tak trefiło *RejJóz* A8; [kot mówi do lwa w klatce:] Ia przy łwobodzie zołtawam A ti iuż tak panie bracie Racz krolowacz tu wtey kraczie *RejRozm* 408.

3. Okazywać szacunek, szanować, poważać; *dignare Calep, Cn; mactare, magnificare Cn* [kogo, co] (16) : Dworfką godność Alexander wielki/ iáko raczył. *OrzRozm Rv marg*, O3v; niewiem czemu go [mężczyznę] w. m. tak bárzo raczyłz/ á nád biáługłowę przekłádałz. *GórnDworz* X7, Kv; Wiemy bowiem/ iż pielgrzymow y przychodniow/ ludzie łwieccy nie bárzo raczą. *NiemObr* 13; Dignor – Zagodnego ieltem, raczám mie. *Calep* 323b; *ZbyłPrzyg* A2.

raczyć czym (4): *NiemObr* 31 cf *Szereg*. Cf *Zwrot*.

raczyć po czym (1): Pánowieć cnoty nie baczą/ Po odzieniu goście raczą *BierEz* P.

W połączeniu szeregowym (1): áby v páná yákiego łłużył dobry yáki mowcá á Prokurator/ [...] opátrzy go wychowaniem dobrym [...] Iurgyeltem poćciwem/ nád to w wyelkiew ye poćciwości máyą/ czczyą/ ważą/ raczą/ by więc pány Káłtelany. *GliczKsiąż* N4.

W porównaniu (1): *GliczKsiąż* N4 cf *W połączeniu szeregowym*.

Zwrot: »[jakim] tytułem raczyć« (3): Abowiem ma [Pan Chrystus] we zborze łwoim tákowe/ przez ktore vrząd zwierzchniego pośługowania odpráwuie/ dla czego ie też tytuły łwymi niektórymi raczy/ nazywáiac ie Páłtyrzmi/ Dozorcámi/ y náuczycielmi rć. *NiemObr* 44; Antyocheńskiego Biskupá/ tym tytułem Piotrowey zwierzchności/ nie raczono. *NiemObr* 52, 108.

Szereg: »raczyć i ozdobić« (1): ktorzy [faryzeusz] fię w tym kocháli/ kiedy ie raczono mieyfcem/ y tytuły ozdobiono/ ktorych Faryzeuszow/ dżiśieyłzy náśłádownicy iáwni łą. *NiemObr* 31.

Iron. (1): Bo mię w nieý [gospodzie] gołpodarze máło nie oplwáli/ A goście zásię ná mnie pieniądze wygráli/ Domá ktemu wieczerzą przedemną ziedżiono: Bóg záplác zá ośtátek/ że mię nie łłuczono. Iásiu łłuchay/ iefli ták raczyłz przyáiciele: Ia drugi raz nie nátrę ná tákíe wefelé *PudłFr* 38.

Przen (1) :

W połączeniu szeregowym (1): [język] złe ludzi tępi/ dobre wielbi: [...] pokoy między ludźmi iedna/ ludzie żywi/ nieprzyacielá łomi/ á przyacielá miáltá łwego czci/ raczy/ mnoży. OrzRozm Q2v.

**** Dubium [tekst uszkodzony] (1) : A gdi to obacze ź(...)cz.e raczicie przy(...)kiey praczey/ y nak(...) SeklKat Z4.*

*Synonimy: 1. **chcieć**, **pożądać**, **życzyć**; 3. **czcić**, **mnożyć**, **ważyć**.*

*Formacje współrdzenne: **raczyć się**, **uraczyć**, **uraczyć się**; **przyraczać**.*

*Cf **RACZENIE**, **RACZONY***